

Kommunale rammer om virksomheder, der ansætter udsatte Socialt og økonomisk?

Sørensen, Katja Isa ; Lund, Anker Brink; Martinussen, Gurli

Document Version
Forlagets udgivne version

Publication date:
2018

License
Ikke-specificeret

Citation for published version (APA):
Sørensen, K. I., Lund, A. B., & Martinussen, G. (2018). *Kommunale rammer om virksomheder, der ansætter udsatte: Socialt og økonomisk?* Copenhagen Business School, CBS.

[Link to publication in CBS Research Portal](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us (research.lib@cbs.dk) providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Download date: 08. Dec. 2021

Kommunale rammer om
virksomheder, der ansætter udsatte:

SOCIALT & ØKONOMISK?

INDHOLD

HOVEDKONKLUSION: Et felt præget af modsætningsfyldte forventninger	4
Rammevilkår på erhvervsområdet	6
Rammevilkår på beskæftigelsesområdet	10
Rammevilkår på indkøbsområdet.....	14
Virksomheden af den statslige registreringsordning for socialøkonomiske virksomheder	19
Om spørgeskemaundersøgelserne	21

*Kommunale rammer om virksomheder, der ansætter udsatte:
SOCIALT OG ØKONOMISK?*

CBS Center For Civilsamfundsstudier 2018

Forfattere: Katja Isa Sørensen og Anker Brink Lund

Tryk og omslag: Claus Topp, Grafisk Rådgivning ApS

Printed in Denmark 2018

1. udgave, 1. oplag

ISBN 978-87-93571-14-3

Enhver kopiering må kun ske efter reglerne i
Lov om ophavsret af 14. juni 1995 med senere ændringer.

Udgivet med støtte fra:

TrygFonden

FORORD

Denne rapport handler om socialøkonomi – eller rettere sagt om virksomheder, der tager et særligt ansvar ved at inkludere socialt udsatte gennem ansættelse og/eller erhvervsuddannelse i eksisterende arbejdsfællesskaber. Altså *arbejdsintegrerende virksomheder* – eller mere mundret: *virksomheder, der ansætter udsatte*. Projektet er gennemført med støtte fra TrygFonden, men ansvaret for undersøgelsernes tilrettelæggelse og rapportens udformning hviler udelukkende på forskerne fra CBS Center for Civilsamfundsstudier.

Arbejdsintegrerende virksomheder er værd at sætte fokus på, fordi de forsøger at fremme trivsel for de mange, der af sociale grunde er blevet udelukket fra arbejdsmarkedet. I mange tilfælde lykkes det faktisk på den måde at bringe udsatte ind på det ordinære arbejdsmarked – eller i det mindste at give dem anerkendelse og andre trivselsfremmende oplevelser i forbindelse med forskellige former for beskæftigelsesforløb.

Både hvad angår beskæftigelseseffekter og trivsel på arbejdspladsen er arbejdsintegrerende virksomheder i det store og hele fuldt ud på højde med traditionelle erhvervsvirksomheder. Selvom disse virksomheder med socialøkonomiske formål netop er karakteriseret ved at rekruttere mennesker, der typisk befinder sig ganske langt væk fra det ordinære arbejdsmarked.

Arbejdsintegrerende virksomhed kan således både være en gevinst for skatteborgerne og de socialt udsatte. Alene af den grund virker det oplagt, at kommunerne burde være interesserede i at fremme vilkårene for den slags aktiviteter. Der er da også mange af dem, der arbejder ihærdigt for at få arbejdsintegrerende virksomheder til at trives. Men samtidig er der også store udfordringer i samarbejdet.

Alle arbejdsintegrerende virksomheder rummer nemlig en unik blanding af privat erhvervsdrift, der skal generere overskud, og almennyttige formål, der ikke umiddelbart giver økonomisk overskud. I hverdagen kan det kan være svært at finde balancen mellem det sociale og det økonomiske. Samtidig oplever mange virksomheder problemer med at måle og få anerkendt den sociale værdi, deres arbejdsintegration skaber. Og af vore analyser fremgår det, at mange af virksomhederne oplever vanskeligheder, når de vil indgå faste samarbejdsaftaler eller sælge deres varer og ydelser til kommunen.

Det er udfordringer som disse, vi vil sætte fokus på i denne rapport. Vi har belyst udfordringerne via case-interviews med socialøkonomiske virksomheder og to parallelle spørgeskemaundersøgelser: En rettet mod de arbejdsintegrerende virksomheder og en tilsvarende rettet til alle landets kommuner, herunder både erhvervs-, beskæftigelses- og indkøbsafdelingerne.

Målet med undersøgelseerne er at belyse forventninger til, hvordan arbejdsintegrerende virksomheder og de kommunale aktører kan og skal forholde sig til hinanden. Det måler vi som svar på udsagn vedrørende kommunale rammevilkår om arbejdsintegrerende aktiviteter. Vi vil fremlægge resultaterne af undersøgelseerne og giver forsigtige bud på vurdering af resultaterne. Men vi undlader at drage skråsikre fortolkninger af tallene – i stedet vil vi rejse nye spørgsmål, som forhåbentlig kan danne grundlag for konstruktive diskussioner og måske nye undersøgelser på området.

Rapporten lægger således op til debat. Først ved en konference, hvor 100 deltagere fra kommuner og virksomheder diskuterer problematikken. Derefter kan også andre interesserede deltage i debatten via www.civilsamfundet.dk.

Rapportens første del består af en tematisk gennemgang af udfordringer inden for henholdsvis beskæftigelses-, indkøbs- og erhvervsområdet. Herefter dannes et opsummerende overblik over de samlede muligheder og udfordringer i kommunernes samarbejde med arbejdsintegrerende virksomheder. Sidst i rapporten beskrives metode og repræsentativitet af datagrundlaget.

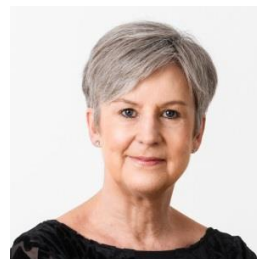
København, april 2018:

Katja Isa Sørensen
Videnskabelig assistent
CBS Center for Civilsamfundsstudier

Anker Brink Lund
Professor, dr.phil.
CBS Center for Civilsamfundsstudier

Gurli Martinussen
Direktør
TrygFonden

HOVEDKONKLUSION:

Et felt præget af modsætningsfyldte forventninger

Spørgeskemaundersøgelserne omfatter svar både fra kommunale aktører og fra virksomheder, der ansætter udsatte. Svarene er placeret side om side, så læseren hurtigt kan se, om der er uoverensstemmelser i forventninger, opfattelser og vurderinger. Det kan give anledning til særlig stor opmærksomhed, hvis virksomhederne oplever problemer, som kommunerne kun i begrænset omfang har blik for – eller omvendt.

Vi skal dog tage et par forbehold:

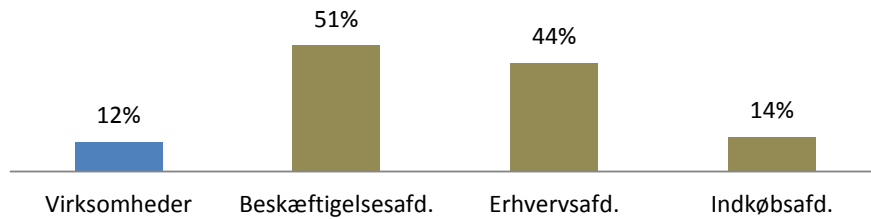
De arbejdsintegrerende virksomheder er ikke ligeligt fordelt i alle kommuner, der medvirker i undersøgelsen. Det vil sige, at der i nogle tilfælde kan ligge adskillige virksomheder af denne type i en kommune, men kun få eller slet ingen i andre. Derfor må man have i baghovedet, når man tolker kommunernes svar, at mange svar simpelthen kan være udtryk for en mangel på viden om eller fravær af arbejdsintegrerende virksomheder inden for kommunegrænsen.

I fremstillingen af resultaterne har vi valgt at skabe et forenklet overblik ved kun at afbilde positive og negative besvarelser. Som beskrevet i afsnittet 'Om Spørgeskemaundersøgelserne' på side 21 gav spørgeskemaet også muligheden for at afgive neutrale svar ("hverken enig eller uenig") samt at svare "ved ikke". Når svarprocenterne på de følgende sider ikke summerer op til 100 procent, skyldes det altså, at kun ekstremerne "enig/meget enig" og "uenig/meget uenig" indgår i denne rapport. Ønsker du at se de øvrige svar, finder du dem nærmere beskrevet i hovedrapporten på www.civilsamfundet.dk

Først har vi bedt alle virksomheder og kommunale aktører om at forholde sig til, hvorvidt man mener, at hjemkommunen overordnet set gør tilstrækkeligt for at yde hjælp og støtte til virksomheder, der tager et særligt socialt ansvar:

"I det store hele giver kommunen tilstrækkelig hjælp og støtte til socialøkonomisk virksomhed."

(Andel enige eller meget enige)

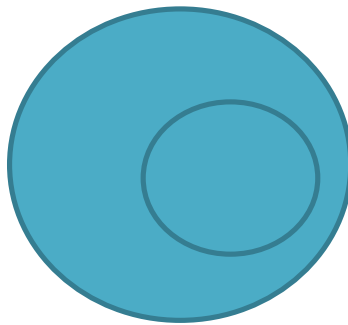
Som vist i figuren, er der forskellige opfattelser af dette spørgsmål virksomheder og kommuner imellem. Samtidig er der temmelig store forskelle i svarene fra afdeling til afdeling internt i kommunerne. I udgangspunktet tegnes således et billede af et felt præget af modsætningsfyldte opfattelser. Det rejser nogle principielle spørgsmål:

- Er det virksomhederne og indkøbsafdelingerne, der har urealistisk store forventninger til, hvad kommunerne kan og skal på dette felt?
- Gør de kommunale beskæftigelses- og erhvervsafdelinger nok for at kommunikere om den hjælp, de faktisk kan tilbyde virksomhederne?

På de næste sider vil vi mere detaljeret gennemgå de tilkendegivelser, vi har indsamlet om kommuners og virksomheders opfattelser af konkrete rammevilkår på erhvervs-, beskæftigelses- og indkøbsområdet.

Dernæst vil vi se nærmere på det tværgående spørgsmål om virkningen af den statslige registreringsordning for socialøkonomiske virksomheder.

Vi har ingen skrāsikre fortolkninger af den modsætningsfyldte virkelighed, men vi håber, at undersøgelsen som helhed kan bidrage til forståelse for de forskellige perspektiver, der præger området og derigennem rejse nogle relevante spørgsmål til diskussion og videre undersøgelse.

Rammevilkår på erhvervsområdet

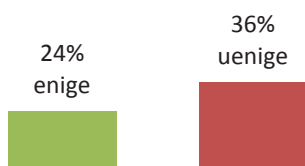
Et velfungerende erhvervsliv er noget, alle kommuner stræber efter. Det er blandt andet en vigtig kilde til nye arbejdspladser og dermed flere skatteindtægter. Nogle kommuner har også fået øjnene op for de særlige gevinster, der kan komme gennem støtte til arbejdsintegrerende virksomheder, der integrerer udsatte borgere og derved sparer kommunen for udgifter til overførselsydelse. Men det er ikke alle steder, hvor sociale hensyn spiller gnidningsfrit sammen med den kommunale erhvervsfremme.

Vi skal nu kigge nærmere på kommunale erhvervsafdelingers og arbejdsintegrerende virksomheders holdning til tre påstande, som vi jævnligt er stødt på i forbindelse med forarbejderne til spørgeskemaundersøgelsen:

1. *"Kommunen arbejder med en målrettet erhvervsstrategi i forhold til virksomheder, der tager et særligt socialt ansvar."*
2. *"Kommunen tilbyder rådgivning om virksomhedsdrift, specifikt målrettet socialøkonomiske virksomheder."*
3. *"Hensynet til konkurrenceforvridning hindrer kommunens mulighed for at tage særlige hensyn til socialøkonomiske virksomheder."*

"Kommunen arbejder med en målrettet erhvervsstrategi i forhold til virksomheder, der tager et særligt socialt ansvar."

Virksomheder

Virksomheder, der inkluderer udsatte medborgere i arbejdsfællesskaber, har særlige udfordringer og behov, som ordnære virksomheder ikke behøver forholde sig til. Derfor kan det være hensigtsmæssigt for kommunerne at lave en særlig erhvervsstrategi, der adresserer sådanne forhold.

Vores resultater viser da også, at sådanne strategier findes i en del kommuner. Godt en tredjedel af kommunerne i undersøgelsen siger således, at de arbejder med en erhvervsstrategi målrettet virksomheder, der tager et særligt socialt ansvar. Blandt de arbejdsintegrerende virksomheder er det en lidt mindre andel på 24 %, der mener, at deres hjemkommune arbejder med en særlig erhvervsstrategi for denne type virksomhed. Hele 36 % er uenige i påstanden.

En virksomhed siger:

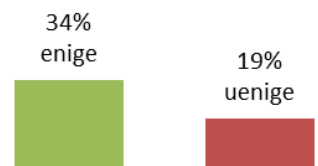
"Jeg er klar over, at der er diverse kommunale målsætninger og strategier og intentioner - men der er et totalt fravær af handling, så derfor har jeg svaret, som at disse ikke eksisterer. Da det kunne være det samme."

Samtidig må man bemærke, at der – ligesom i resten af undersøgelsen – er forholdsvis mange, der ikke figurerer i grafen, fordi de hverken har erklæret sig enige eller uenige men i stedet afgivet neutralt svar eller svaret 'ved ikke'. Det gælder både kommuner og virksomheder.

Når virksomhederne generelt besvarer spørgsmålet mere negativt end kommunerne, giver det bl.a. anledning til at rejse følgende nye spørgsmål:

- Mangler de arbejdsintegrerende virksomheder kendskab til kommunens erhvervsstrategier?
- Målrætter kommunerne i tilstrækkelig grad deres beskæftigelsesstrategier til arbejdsintegrerende virksomheders behov?

Kommuner

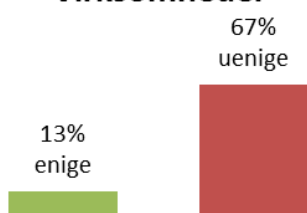

En anden kommune siger:

"Kommunerne kan ikke skelne mellem socialøkonomiske virksomheder og kommunalt drevne sociale projekter. Derfor har de meget vanskeligt ved at finde de rigtige værktøjer og strategier til at hjælpe rigtige socialøkonomiske virksomheder i gang."

"Kommunen tilbyder rådgivning om virksomhedsdrift, specifikt målrettet socialøkonomiske virksomheder."

Virksomheder

En virksomhed siger:

"I starten gik vi ned til den lokale erhvervsservice, hvor vi skulle proppe det her endnu ikke definerede initiativ ned i nogle kasser, og det gik jo slet ikke. Vi har ikke kunne bruge den lokale erhvervsservice eller iværksætterservice, som der er. De er kompetencemæssigt ikke dygtige nok."

De arbejdsintegrerende virksomheder har både sociale og forretningsmæssige ambitioner, der kan være vanskelige at få til at gå op i en højere enhed. Derfor kan de have et særlig stort behov for rådgivning om virksomhedsdrift tilpasset deres særlige virksomhedsform.

Ifølge vores resultater har kommuner og virksomheder tilsyneladende meget forskellige oplevelser af, hvorvidt sådanne målrettede rådgivningstilbud eksisterer i kommunerne eller ej.

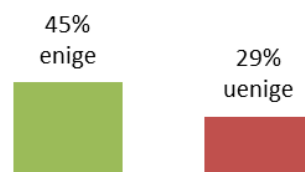
Op mod halvdelen af undersøgelsens kommuner mener selv, at de tilbyder rådgivning målrettet socialøkonomiske virksomheder. Omvendt mener blot 13 % af de medvirkende virksomheder, at en sådan rådgivning tilbydes i deres hjemkommune.

Vi anser det for usandsynligt, at de mange negative svar fra virksomhederne skyldes, at de er placeret skævt i forhold til rådgivningsaktive kommuner; de kommuner, hvor der findes socialøkonomiske virksomheder, må forventes at være mere tilbøjelige til at tilbyde rådgivning om virksomhedsdrift målrettet denne virksomhedstype.

Vi må altså tage resultaterne som et udtryk for divergerende opfattelser, og på den baggrund mener vi, man bør rejse følgende nye spørgsmål:

- Bliver virksomhederne ikke tilbudt den målrettede rådgivning?
- Hvad kan kommunerne gøre, for at virksomhederne får den relevante rådgivning?

Kommuner

En kommune siger:

"Vi har en uformel gruppe på kommunen der drøfter socialøkonomi, og vi er opmærksomme på at trenden går i retningen af sociale forretningsmodeller. Vi samarbejder med et væksthuis, der kan give specialiseret vejledning - også til socialøkonomiske virksomheder"

"Hensynet til konkurrenceforvridning hindrer kommunens mulighed for at tage særlige hensyn til socialøkonomiske virksomheder."

(Dette udsagn er formuleret lidt anderledes i spørgsmålet til virksomhederne, men indholdet er stort set identisk. Virksomhederne har forholdt sig til udsagnet: "Hjemkommunen har været tilbageholdende med at tage særlige hensyn til virksomheden, fordi de er bange for at blive beskyldt for konkurrenceforvridning.")

Virksomheder

34%
enige

9%
uenige

En virksomhed siger:

"Man kan godt møde den holdning fra kommunen, at hvis de skal samarbejde, så skal virksomhederne behandles ens alle sammen. Men i mine øjne, kan man ikke altid behandle socialøkonomiske virksomheder 100 % lige som alle andre virksomheder, fordi så får man ikke noget til at blomstre og gro."

Kommuner kan i sagens natur ikke udelukkende basere deres erhvervs politik på socialøkonomiske virksomheder. De skal også tage vare på de ordinære erhvervsinteresser.

Vi har derfor spurgt, om frygt for konkurrenceforvridning hindrer kommunerne i at yde særlig hjælp og støtte til socialøkonomiske virksomheder. Vi finder her markante forskelle mellem kommunernes og virksomhedernes svar:

Kun 13 % af kommunerne i undersøgelsen mener, at hensynet til konkurrenceforvridning står i vejen for deres målrettede indsats for socialøkonomisk virksomhed.

Derimod erklærer 34 % af virksomhederne sig enige i, at deres hjemkommune har været tilbageholdende med at tage særlige hensyn til virksomheden, fordi de er bange for at blive beskyldt for konkurrenceforvridning.

På baggrund af de meget forskellige opfattelser hos henholdsvis kommunerne og de arbejdsintegrerende virksomheder ønsker vi at rejse følgende nye spørgsmål:

- Hvilke socialøkonomiske hensyn ønsker virksomhederne, at kommunen tager?
- Hvilke konkrete forhold hindrer kommunen i at tage særlige hensyn?

Kommuner

41%
uenige

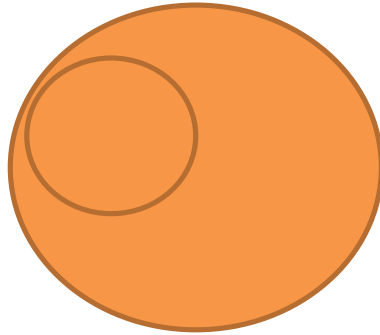

13%
enige

En kommune siger:

"Det er vigtigt at skelne mellem virksomheder, der sætter det sociale først, og virksomheder, der sætter bundlinje først, men gerne vil tage socialt ansvar. Vi har mest fokus på sidstnævnte, da vi – som kommune – er afskåret fra selv at etablere og drive socialøkonomisk virksomhed."

Rammevilkår på beskæftigelsesområdet

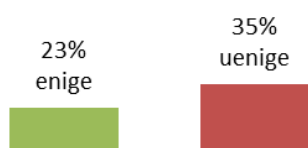
De kommunale beskæftigelsesafdelinger er en vigtig samarbejdspartner for arbejdsintegrerende virksomheder. I kraft af deres bestræbelser på at ansætte og uddanne personer med svag tilknytning til arbejdsmarkedet har virksomhederne nogle interesser til fælles med kommunernes jobcentre. Dette interessefællesskab danner mange steder grundlag for et positivt samarbejde mellem de arbejdsintegrerende virksomheder og kommunerne. Men samtidig lader samarbejde på beskæftigelsesområdet også til at rumme nogle udfordringer.

Vi skal nu se nærmere på spørgsmålet om, hvilke udfordringer der gør sig gældende i samarbejdet mellem de arbejdsintegrerende virksomheder og kommunale beskæftigelsesafdelinger. Vi vil zoome ind på tre problemstillinger, som vi har fundet gennemgående i vores forstudier til denne undersøgelse. Således skal vi se på kommunernes og virksomhedernes holdning til følgende påstande:

1. *"Kommunen tilbyder relevant rådgivning til socialøkonomiske virksomheder om beskæftigelse og uddannelsesforløb for udsatte borgere"*
2. *"Kommunen gør en aktiv indsats for at rekruttere udsatte borgere til beskæftigelse og/eller uddannelsesforløb hos socialøkonomiske virksomheder"*
3. *"Kommunen indgår formaliserede partnerskaber med socialøkonomiske virksomheder om beskæftigelse og/eller uddannelsesforløb for udsatte borgere".*

"Kommunen tilbyder relevant rådgivning til socialøkonomiske virksomheder om beskæftigelse og uddannelsesforløb for udsatte borgere."

Virksomheder

Som arbejdsintegrerende virksomhed er det ikke nok at have styr på at drive forretning; der skal også være styr på den sociale indsats, man har sat sig for at yde. Desuden skal man sætte sig ind i kommunens regler vedrørende løntilskud, praktik og lignende. Det er ikke let: der findes mere end 123.000 sider med regler og bestemmelser på beskæftigelsesområdet ifølge en tidligere opgørelse. Derfor kan relevant rådgivning om beskæftigelse og uddannelse for udsatte borgere være af stor betydning for virksomhederne.

En virksomhed siger:

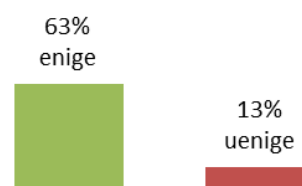
"Der er i de forskellige kommuner utrolig stor forskel på graden af kendskab til, hvad socialøkonomisk virksomhed er. Dette kommer dialogen med kommunerne i høj grad til at bære præg af."

Vores resultater viser, at mange kommuner selv mener at tilbyde denne form for rådgivning, hvorimod langt færre virksomheder mener det samme. 63 % af de adspurgte kommuner har således forholdt sig positivt til udsagnet, hvilket kun gælder for 23 % af de arbejdsintegrerende virksomheder. Over en tredjedel af virksomhederne er direkte uenige i påstanden.

På baggrund af denne uoverensstemmelse, finder vi det relevant at rejse nedenstående spørgsmål:

- Er kommunerne gode nok til at gøre de arbejdsintegrerende virksomheder opmærksom på deres tilbud om socialøkonomisk beskæftigelsesrådgivning?
- Mangler kommunernes rådgivning om beskæftigelse og uddannelsesforløb for udsatte borgere praktisk relevans af socialøkonomisk art?
- Er virksomhederne gode nok til at definere og forklare deres behov?

Kommuner

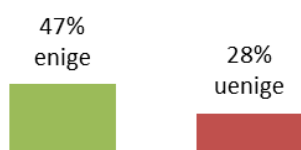

En kommune siger:

"I vores kommune oplever vi, at arbejdet med at understøtte socialøkonomiske virksomheder både bidrager til økonomisk vækst i kommunen, sunde jobs til flere (udsatte) medarbejdere og reducerede udgifter til offentlig forsørgelse."

"Kommunen gør en aktiv indsats for at rekruttere udsatte borgere til beskæftigelse og/eller uddannelsesforløb hos socialøkonomiske virksomheder."

Virksomheder

En virksomhed siger:

"Vi har et samarbejde med kommunen om personer i ressourceforløb. Alle tilbagemeldinger på vores arbejde er positive, men vi er nødt til at stoppe samarbejdet, da vi ikke kan garanteres at have fire borgere i ressourceforløb ad gangen, hvilket er smertegrænsen for om det løber rundt. Ifølge kommunen er der borgere nok, vi ser dem bare ikke."

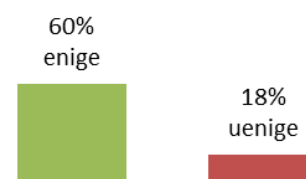
Arbejdsintegrerende virksomheder er afhængige af kommunernes beskæftigelsesafdelinger, når de vil rekruttere udsatte til deres uddannelses- og beskæftigelsestilbud. Kommunernes jobcentre har via deres regelmæssige kontakt med ledige borgere gode muligheder for at være behjælpelige med dette.

Besvarelsene i vores undersøgelse peger da også på, at denne støtte bliver givet i et stort omfang. 60 % af kommunerne mener selv, at de gør en aktiv indsats for at rekruttere borgere til virksomhederne, og næsten halvdelen af de adspurgte virksomheder mener det samme.

Der er dog generelt er lidt færre virksomheder end kommuner, der tilslutter sig, at kommunen gør en aktiv indsats for at rekruttere borgere til deres arbejdsintegrerende aktiviteter, og derfor mener vi alligevel, det er relevant at stille følgende spørgsmål:

- Har virksomhederne problemer med at få henvist tilstrækkeligt mange borgere til beskæftigelse og uddannelsesforløb?
- Kunne kommunerne gøre en endnu mere aktiv indsats for at rekruttere borgere til forløb hos arbejdsintegrerende virksomheder, end de i forvejen gør?
- Kunne kommunerne gøre mere for at matche virksomhedernes behov med de arbejdssøgendes forventninger?

Kommuner

En kommune siger:

"Vi har et forbilledligt samarbejde med en socialøkonomisk virksomhed i kommunen om indsatsen for udsatte borgere. De har nogle muligheder og faglige kompetencer ift. særlige grupper, som bevirker, at de kan sikre og skabe bedre resultater for denne målgruppe, end vi selv kan."

"Kommunen indgår formaliserede partnerskaber med socialøkonomiske virksomheder om beskæftigelse og/eller uddannelsesforløb for udsatte borgere."

Virksomheder

32%
enige

33%
uenige

En virksomhed siger:

"Efter 5 år er det stadig op ad bakke. Vi har sporadisk samarbejde med kommunen og ønsker et fast (læs: mere forpligtende) samarbejde – det er ikke lykket endnu, på trods af at alle instanser vi har samarbejdet med i systemet har rost vores samarbejde."

Kommuner og arbejdsintegrerende virksomheder kan indgå formaliserede partnerskaber omkring beskæftigelsesindsatsen, og derved skabe sikkerhed om et længerevarende samarbejde, som virksomhederne kan bygge deres forretning op omkring. Det er imidlertid ikke alle kommuner, der indgår sådanne partnerskaber.

I vores undersøgelse mener 43 % af de adspurgte kommunale beskæftigelsesafdelinger at indgå formaliserede partnerskaber med socialøkonomiske virksomheder om beskæftigelse. Når vi spørger virksomhederne, er det lidt færre – 32 % – der mener, at deres hjemkommune indgår sådanne partnerskaber.

Denne forskel er som udgangspunkt ikke stor, men når vi tænker på, at der i flere kommuner slet ikke er placeret nogen socialøkonomiske virksomheder, og at disse kommuner sandsynligvis vil besvare udsagnet negativt, så forekommer forskellen trods alt ganske bemærkelsesværdig.

Når de arbejdsintegrerende virksomheder generelt forholder sig mere negativt til denne påstand end kommunerne, kan det selvfølgelig skyldes, at virksomhederne ikke er klar over, at kommunen indgår partnerskaber med andre socialøkonomiske virksomheder. Men uenigheden kan også have andre årsager, og vi finder det derfor relevant at stille disse spørgsmål:

- Hvorfor er kommunerne tilbageholdende med at indgå formaliserede aftaler med socialøkonomiske virksomheder?
- Har kommunerne og de arbejdsintegrerende virksomheder forskellige syn på, hvad der ligger i et formaliseret partnerskab?

Kommuner

43%
enige

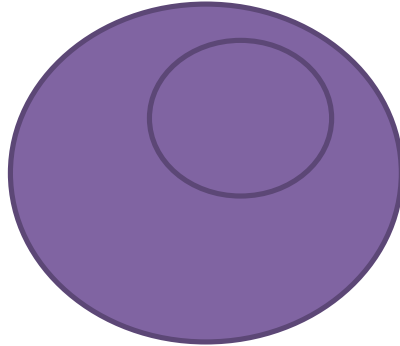

25%
uenige

En kommune siger:

"Kommunen støtter etablering af socialøkonomiske virksomheder og vil gerne handle med dem og købe deres varer, men vi ønsker ikke at indgå aftaler om bestemte forløb i socialøkonomiske virksomheder, som vi forpligter os til at aftage."

Rammevilkår på indkøbsområdet

Kommunernes indkøbsafdelinger udgør en tredje kontaktflade mellem socialøkonomiske virksomheder og det kommunale system. Rammevilkår på indkøbsområdet får betydning, når virksomhederne vil sælge varer eller tjenesteydelser til kommunen, f.eks. uddannelses- eller beskæftigelsesforløb for udsatte borgere.

For mange arbejdsintegrerende virksomheder er salg af sådanne forløb til kommunen en forudsætning for, at man kan gøre en forretning ud af at arbejde med borgere, der befinder sig langt fra det ordinære arbejdsmarked. Derfor er et velfungerende samarbejde med indkøbsafdelingerne særdeles vigtigt.

I vores samtaler med forskellige virksomheder med socialøkonomiske formål er vi imidlertid stødt på beretninger om forskellige blokeringer i dette samarbejde, som vi har spurgt ind til i vores undersøgelse. Konkret har vi undersøgt nedenstående fire påstande:

1. *"Prisen er helt afgørende, når kommunen vælger udbydere af varer og tjenesteydelser."*
2. *"Kommunen har en målsætning om så vidt muligt at købe varer og tjenesteydelser hos socialøkonomiske virksomheder."*
3. *"Varer og tjenesteydelser fra socialøkonomiske virksomheder er ofte dyrere end tilsvarende tilbud fra andre virksomheder."*
4. *"EU-regler forhindrer, at kommunen kan tage særlige hensyn til socialøkonomiske virksomheder i forbindelse med indkøb og udlicitering af offentlige opgaver."*

"Prisen er helt afgørende, når kommunen vælger udbydere af varer og tjenesteydelser."

Virksomheder

60%
enige

5%
uenige

De fleste arbejdsintegrerende virksomheder baserer deres forretning på en kombination af økonomiske og sociale motiver. Det vil sige, at man både forsøger at skabe økonomisk værdi og social værdi. Derfor er det vigtigt for de arbejdsintegrerende virksomheder at finde aftagere til deres varer og tjenesteydelser, der ikke kun fokuserer på pris, men som også lægger vægt på den sociale værdi i at vælge en socialt ansvarlig udbyder.

Når vi spørger til, hvorvidt kommunerne lader prisen være helt afgørende i deres valg af udbydere af varer og tjenesteydelser, ser vi indikationer på, at der her er tale om en reel udfordring i samarbejdet mellem kommunerne og virksomhederne.

Først og fremmest er oplevelsen af, at kommunerne ikke vægter andre former for værdiskabelse særlig højt, temmelig udbredt blandt virksomhederne. Hele 60 % er således enige i udsagnet. Ser vi på kommunernes svar, erklærer en betydelig andel på 33 %, at prisen er helt afgørende. Men samtidig giver næsten lige så mange kommuner (27 %) udtryk for, at prisen ikke er altafgørende, hvilket strider mod mange af virksomhedernes opfattelse.

På den baggrund af disse resultater ønsker vi at rejse følgende nye spørgsmål:

- Er kommunerne gode nok til at kommunikere til omverdenen, når de også lægger vægt på ikke-økonomiske faktorer i valget af udbydere af varer og tjenesteydelser?
- Hvad hindrer kommunerne i at vægte ikke-økonomiske faktorer højere, end de gør i dag?

Kommuner

33%
enige

27%
uenige

En kommune siger:

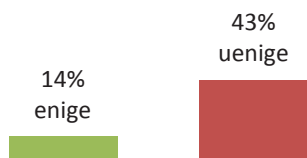
"I beskæftigelses- og socialindsatsen er det effekt sammenholdt med pris, der afgør, om man ønsker at indgå samarbejde. Hvis en socialøkonomisk virksomhed kan levere effekter til gavn for borgeren, der overstiger en anden leverandør, der ikke er socialøkonomisk, vælges denne, og omvendt."

En virksomhed siger:

"Hvis vores tilbud er billigere end det kommunen selv kan iværksætte bruger de os, men selvom vi har langt bedre tilbud med større succes rate, end det kommunen selv har, er der ingen villighed til at betale ekstra grundet høj kvalitet og gode resultater."

"Kommunen har en målsætning om så vidt muligt at købe varer og tjenesteydelser hos socialøkonomiske virksomheder."

Virksomheder

En virksomhed siger:

"Jeg oplever god støtte til etablering af virksomheden, men når det handler om at købe ydelser af os, så vi kan tilbyde ansættelse af udsatte borgere, oplever jeg at kommunen er fastlåst i traditionel tænkning og bruger egne medarbejdere til at løse opgaverne."

Hvis man som kommune ønsker at fremme socialøkonomisk virksomhed, kan indkøb af varer og tjenesteydelser hos de socialt ansvarlige virksomheder være en afgørende støtte.

Men, som vores resultater vidner om, er det kun få kommuner der bevidst forsøger at købe så meget ind hos socialøkonomiske virksomheder som muligt. Således er det blot 5 % af undersøgelsens kommuner, der giver udtryk for at have en sådan målsætning.

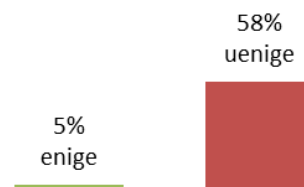
Blandt de arbejdsintegrerende virksomheder i vores undersøgelse er 14 % af den opfattelse, at deres kommune tilstræber at købe varer og tjenesteydelser hos socialøkonomiske virksomheder.

Det er interessant, at så få kommuner ser ud til at have en socialøkonomisk strategi på indkøbsområdet, selvom flere kommuner arbejder med arbejdsintegrerende erhvervsstrategier eller overordnede strategier for socialøkonomi. Det skal dog ses i lyset af, at der i flere af kommunerne ikke findes nogen socialøkonomiske virksomheder at handle med.

På baggrund af disse overvejelser finder vi det interessant at rejse følgende nye spørgsmål:

- Hvorfor har så få kommuner en socialøkonomisk indkøbsstrategi – mangler der politisk opbakning?
- Kan arbejdsintegrerende erhvervs- og beskæftigelsesstrategier overhovedet realiseres uden en sideløbende socialøkonomisk indkøbsstrategi?

Kommuner

En kommune siger:

"Vi ønsker at støtte virksomheder, der tager et socialt ansvar - og vil gerne benytte vores indkøb til det. Den umiddelbare oplevelse er dog, at det er lidt tungt for virksomheder at blive registreret som socialøkonomisk. Oplevelsen er, at den lille virksomhed, der tager langtidsledige eller flygtninge i arbejde, kan vi ikke støtte, da der skal mere til, før de kan kategoriseres som socialøkonomisk."

"Varer og tjenesteydelser fra socialøkonomiske virksomheder er ofte dyrere end tilsvarende tilbud fra andre virksomheder."

Virksomheder

15% enige

44% uenige

Som vi har set, er økonomi et centralt spørgsmål i mange kommunale indkøbsafdelinger. Hvis de arbejdsintegrerende virksomheder vil byde ind på opgaver hos kommunen, har det derfor stor betydning, om de kan konkurrere med andre virksomheder på pris og kvalitet.

Vi har derfor fundet det relevant at spørge både kommunerne og de arbejdsintegrerende virksomheder, om de generelt oplever, at varer og tjenesteydelser fra socialøkonomiske virksomheders er dyrere end tilsvarende tilbud fra andre virksomheder.

Vores resultater viser, at en stor del af virksomhederne, nemlig 44 % af, er uenige i udsagnet. Altså en afvisning af den opfattelse, at socialøkonomisk virksomhed skulle være et dyrt alternativ. Kun 8 % af kommunerne har svaret det samme.

En virksomhed siger:

"I og med vi er meget fokuserede på kvalitet og at give den bedste service, vil vi heller ikke gå på kompromis med at skulle underbyde i udbud - hvilket gør, at vi ikke får dem."

Derudover viser vores resultater, at dette tilsyneladende er et spørgsmål, der er svært at besvare entydigt. Det er således blot 16 % af kommunerne og 59 % af virksomhederne, der har givet et entydigt positivt eller negativt svar – resten har erklæret sig 'hverken enige eller uenige' eller svaret 'ved ikke'.

På baggrund af disse resultater, rejser vi nedenstående nye spørgsmål:

- Oplever de arbejdsintegrerende virksomheder, at kommunerne ikke anerkender sammenhængen mellem pris og kvalitet i deres arbejde?
- Kan kvalitet og service vægtes højere, så de arbejdsintegrerende virksomheder står bedre i deres udbud?

Kommuner

8% enige

8% uenige

En kommune siger:

"Socialøkonomiske virksomheder er ikke nødvendigvis den bedste virksomhedsmodel til at fremme sociale hensyn mest mulig effektivt, fordi de tit mangler interesse for forretningsdelen i virksomheden, idet der i stor udstrækning kun er interesse for og fokus på den sociale del."

"EU-regler forhindrer, at kommunen kan tage særlige hensyn til socialøkonomiske virksomheder i forbindelse med indkøb og udlicitering af offentlige opgaver."

Virksomheder

En virksomhed siger:

"Det er oftest nemmere at handle med private virksomheder, da de kan handle ud fra en økonomisk eller CSR vinkel. Kommunerne er bundet op på en 'politisk korrekthed', da der er så mange hensyn de skal tage til lovgivning, politiske meninger og erhvervslivet generelt."

I forstudiet til vores spørgeskemaundersøgelser hørte vi fra flere virksomheder, at hensynet EU-regler indimellem kan komme i vejen for kommunernes støtte til socialøkonomiske virksomheder på indkøbsområdet. Vi har spurgt ind til dette i vores undersøgelse for at se, hvorvidt dette er en udbredt opfattelse hos kommunerne og de arbejdsintegrerende virksomheder.

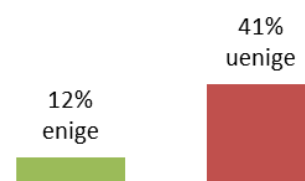
Vores resultater viser for det første, at mange – særligt virksomheder – har afgivet et neutralt svar eller et ved ikke-svar, hvilket sandsynligvis skyldes manglende viden om de pågældende EU-regler og kommunens håndtering af disse, eller at man opfatter reglerne som tvetydige.

Generelt er der relativt få, der erklærer sig enige i udsagnet, og det gælder både hos kommunerne, hvor bare 12 % er enige, og hos virksomhederne hvor 16 % er enige. Men samtidig vidner dette niveau om, at der trods alt er en vis udbredelse af den opfattelse, at EU-reglerne står i vejen.

Dog erklærer hele 41 % af kommunerne i undersøgelsen sig uenige i udsagnet. Her er det interessant, at flere kommuner er internt uenige, siden EU-reglerne principielt er ens for alle kommuner, og derfor vil vi rejse følgende nye spørgsmål:

- Mangler kommunerne kendskab til EU-reglerne i relation til muligheden for at tage særlige hensyn til socialt ansvarlige virksomheder på indkøbsområdet?
- Hvordan kan det være, at kommunerne tolker EU-reglerne forskelligt?

Kommuner

En kommune siger:

"EU-udbud er besværlige for alle! Men at sige at socialøkonomiske virksomheder er mere udfordrede ville være at sige, at de er mere udfordrede ledelsesmæssigt end andre."

Virkningen af den statslige registreringsordning for socialøkonomiske virksomheder

En virksomhed siger:

”Det var vores indtryk at det på sigt kunne give nogle fordele i afsætning af produkter og ydelser til kommuner, stat og regioner. Det har vi dog ikke mærket endnu.”

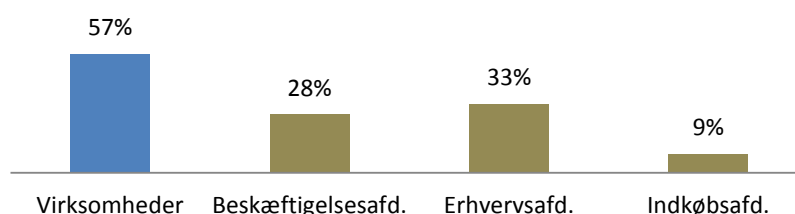
I denne sidste del af vores analyse kigger vi nærmere på spørgsmål om virkningen af den statslige registrerings-ordning for socialøkonomiske virksomheder, der trådte i kraft ved midten af 2014. Siden da har det været muligt at få særstatus som Registreret Socialøkonomisk Virksomhed (RSV), såfremt man lever op til disse fem kriterier:

1. socialt formål¹
2. væsentlig erhvervsdrift
3. uafhængig af det offentlige
4. social overskudshåndtering
5. ansvarlig og inddragende virksomhedsledelse

Ordningen blev udviklet, med henblik på at give virksomheder mulighed for at vise kunder og investorer, at de arbejder ansvarligt og bæredygtigt. I forstudierne til denne undersøgelse talte vi dog med flere virksomheder, der også havde haft håb om at ordningen kunne give adgang til konkrete fordele for de registrerede virksomheder, men at de ikke oplevede, at dette håb var blevet indfriet.

Derfor har vi bedt både virksomhederne og de kommunale afdelinger om at forholde sig til, hvorvidt ordningen giver adgang til kommunale fordele for virksomhederne eller ej:

”Den statslige registrering af socialøkonomiske virksomheder giver ingen kommunale fordele for de registrerede virksomheder.”
(Andel enige eller meget enige)

En kommune siger:

”Vi ser på socialøkonomiske virksomheder som en af flere typer af virksomheder, der tager et socialt ansvar. Den socialøkonomiske registrering er således ikke interessant i sig selv, men giver dog et sted at starte, når vi gerne vil arbejde med særligt socialt ansvarlige virksomheder”

¹ Bemærk at det sociale formål ikke behøver være arbejdsintegrerende. RSV-status kan også opnås, hvis virksomheder opfylder andre sociale, sundhedsmæssige, miljømæssige og kulturelle formål.

Som illustreret af figuren på foregående side, tilslutter flertallet af undersøgelsens virksomheder sig udsagnet om, at det ikke giver nogen kommunale fordele at lade sig registrere. Således har hele 57 % af virksomhederne erklæret sig enige eller meget enige i udsagnet. Hos de kommunale aktører er tilslutningen til udsagnet her er en del lavere.

Særligt i indkøbsafdelingerne er tilslutningen lav. Her er det blot 9 %, der er enige eller meget enige i udsagnet. I de kommunale beskæftigelses- og erhvervsafdelinger gælder det omkring en tredjedel (hhv. 28 % og 33%).

Vores resultater viser således både forskelle i opfattelser mellem virksomheder og kommuner og internt mellem kommunernes forskellige afdelinger. De forskellige opfattelser kan bunde i manglende viden om registreringsordningens betydning. Der kan også være tale om, at eventuelle fordele ikke mærkes af virksomhederne i praksis.

Alt i alt finder vi i vores resultater en relativt høj tilslutning til det synspunkt, at registreringsordningen ikke giver adgang til kommunale fordele. Det er tankevækkende, fordi vi i undersøgelsen samtidig har bedt registrerede virksomheder begrunde deres valg om at lade sig registrere, og her er det blandt andet forventningen om forbedret mulighed for samarbejde med kommunen, der er årsag til registreringen.

I nogle kommuner er der da også fordele ved at lade sig registrere. Men samtidig indikerer vores besvarelser altså, at der findes mange flere kommuner, hvor der ikke er nogen mærkbare fordele ved at lade sig registrere. Derfor mener vi, man bør rejse følgende nye spørgsmål:

- Hvilke fordele har kommunerne af at have registrerede socialøkonomiske virksomheder inden for kommunalfundmagten?
- Er det i kommunernes interesse at gøre det mere attraktivt for virksomhederne at lade sig registrere?

En kommune siger:

”Vi er opmærksomme på, at der ikke er så mange fordele forbundet med at være registreret socialøkonomisk virksomhed; som kommune kan vi jo vælge at tilgodese virksomheder, der ikke er registrerede RSV'er, men har sociale formål. Og idet der er meget få RSV'er, så kan det være en mulig vej for os at gå for at have flere leverandører at vælge imellem.”

En virksomhed siger:

”Man skal være meget entusiastisk for at drive socialøkonomisk virksomhed. Der er for lidt viden om registreringsordningen og for få fordele af at være registreret. Det burde være et blåstempel til flere opgaver fra det offentlige.”

Om spørgeskemaundersøgelserne

Hvem har vi spurgt?

Spørgeskemaerne til de kommunale aktører er blevet sendt til erhvervs-, beskæftigelses- og indkøbsafdelingerne i alle landets 98 kommuner. Med undtagelse af tre kommuner (Brønderslev, Egedal og Herlev) har CBS Center for Civilsamfundsstudier modtaget svar fra mindst én afdeling i alle danske kommune. Svarprocenten var 70 % hos erhvervsafdelingerne, 75 % hos indkøbsafdelingerne og 76 % hos beskæftigelsesafdelingerne.

Spørgeskemaer blev desuden sendt til 315 virksomheder, som vi på grundlag af casestudier betragtede som socialøkonomiske, hvilket i praksis viser sig at være vanskeligt at definere entydigt. Vi kunne have ladet os nøje med at spørge de 215 virksomheder, der har valgt at lade sig certificere som Registreret Socialøkonomisk Virksomhed (RSV) og som var erhvervsaktive på undersøgelsestidspunktet. Men vi valgte at supplere med 100 virksomheder, som ligner RSV-feltet i virkemåde – uden at have ladet sig registrere som sådan.

Vi modtog svar fra 148 virksomheder og har for at sikre maksimal ensartethed i populationen valgt at se bort fra de 49 virksomheder, der tilkendegav, at de ikke p.t. beskæftigede sig med arbejdsintegrerende aktiviteter. Tilbage står 105 arbejdsintegrerende virksomheder med selvstændigt CVR-nummer. Hvor mange filialer, de råder over, og hvor stor en procentdel disse virksomheder udgør af det samlede antal arbejdsintegrerende virksomheder i Danmark, lader sig ikke afgøre med statistisk sikkerhed. På grundlag af sonderinger hos Danmarks Statistik, skønner vi, at der i 2017 minimum var 150 arbejdsintegrerende virksomheder, der opfylder kravene til RSV-registrering, og maksimalt 1.700 virksomheder (inklusive filialer), hvor mindst fem personer eller 10 pct. af arbejdsstyrken kan betegnes som socialt udsatte.

Hvad har vi spurgt om?

I spørgeskemaundersøgelserne har vi testet en række påstande om samarbejdet mellem kommunerne og arbejdsintegrerende virksomheder. Vi har udvalgt de pågældende påstande på baggrund af case-interviews med medarbejdere ved socialøkonomiske virksomheder. Vi sonderer således udbredelsen af de forskellige forventninger, opfattelser og vurderinger vedrørende udfordringer oplevet af en eller flere case-virksomheder. Citater fra disse interviews indgår i denne rapport – sammen med uddybende kommentarer fra spørgeskemaerne – som illustrative fortællinger, der kan knyttes til de forskellige temaer i vores statistiske undersøgelse. Alle citater er anonymiserede.

Hvordan har vi spurgt?

Vi har spurgt både virksomheder og kommunale aktører ved hjælp af et online-spørgeskema, som blev sendt ud via mail. Vi har sendt rykkere af 3 omgange og ringet ud til flere kommuner for at sikre en så høj svarprocent som muligt.

I spørgeskemaet er svarpersonerne blevet bedt om at forholde sig til en række påstande ved hjælp af svarmulighederne "Meget enig", "Enig", "Hverken enig eller uenig", "Uenig", "Meget uenig" eller "Ved ikke". I denne rapport har vi for overskuelighedens skyld valgt kun at gengive, hvor mange der har erklæret sig *enige* (Dvs. svaret "Meget enig" eller "Enig") eller *uenige* (Dvs. svaret "Meget uenig" eller "Uenig").

I baggrundsrapporten, der kan downloades gratis fra www.civilsamfundet.dk, findes en detaljeret gennemgang af vores resultater, hvor fordelingerne på alle de seks nævnte svarkategorier fremgår.

Karakteristik af de medvirkende virksomheder

Alle virksomheder, der indgår i undersøgelsen, har det til fælles, at de arbejder med arbejdsintegration på den ene eller den anden måde. For størstedelen af virksomhederne i undersøgelsen er der tale om, at man tilbyder uddannelsesforløb for udsatte borgere. 59 % af virksomhederne arbejder således med denne type arbejdsintegration. 32 % af virksomhederne i undersøgelsen tilbyder beskæftigelse på særlige vilkår, imens de resterende 9 % tilbyder både uddannelsesforløb for udsatte og beskæftigelse på særlige vilkår.

60 procent af virksomhederne, der indgår i undersøgelsen, har ladet sig registrere som socialøkonomiske virksomheder via den statslige registreringsordning (RSV). 37 % af virksomhederne er ikke registrerede, og ved de resterende 3 % vidste respondenterne ikke, om virksomheden er omfattet af RSV-ordningen.

Hvad angår alder, har godt halvdelen (52 %) af virksomhederne i undersøgelsen eksisteret i fem år eller mere. Lidt mere end hver tredje (37 %) virksomhed har eksisteret i 2-5 år, imens godt en tiendedel (11 %) er nye virksomheder, der kun har eksisteret i kortere tid.

De 105 virksomheder i undersøgelsen har i gennemsnit 25 ansatte, men en stor del af dem har væsentligt færre. Knap en tredjedel (31 %) af virksomhederne i undersøgelsen har således fem ansatte eller derunder. Lidt flere af virksomhederne (36 %) har 6-20 ansatte, imens 29 % af virksomhederne har 21-100 ansatte. Endelig er der en lille gruppe virksomheder (4 %), der har flere end 100 ansatte.

SOCIALT & ØKONOMISK?

Danmark har en lang tradition for socialøkonomisk virksomhed. Denne blanding af erhvervmæssige og almennyttige formål er blevet praktiseret af fællesskaber, for eksempel landbrugets andelsforeninger, arbejderbevægelsens kooperativer, gensidige forsikringsselskaber, sparekasser, kreditforeninger og erhvervsdrivende fonde. I årene efter anden verdenskrig har tendensen imidlertid været, at stat og kommune overtog størstedelen af de sociale opgaver, og at virksomhederne koncentrerede sig om de erhvervmæssige udfordringer.

Siden årtusindeskiftet har Danmark og det øvrige Europa dog oplevet innovative forsøg på relancering af traditionen om at forene det sociale med det økonomiske. Blandt andet i form af virksomheder, der ansætter udsatte. De færreste af disse virksomheder har valgt at lade sig registrere som socialøkonomiske, fordi den nuværende ordning opleves som bureaukratisk og ikke umiddelbart giver erhvervmæssige fordele.

Ved CBS Center for Civilsamfundsstudier har vi med støtte fra TrygFonden kortlagt disse problematikker, og resultaterne af forskningsindsatsen kan downloades gratis via www.civilsamfundet.dk.

En af hovedkonklusionerne er, at der knyttes modsætningsfyldte forventninger til socialøkonomisk virksomhed. Det gælder ikke mindst i relationerne mellem virksomheder og kommuner. I rapporten her præsenteres resultaterne af spørgeskemaundersøgelser, der belyser de aktuelle rammevilkår for den kommunale indkøbsadfærd, beskæftigelsesområdet og erhvervs politik mere alment.